

ARCKÉPEK A ZENEVLÁGBÓL

Waldbauer—Kerpely vonósnégyes*)

Irta: Papp Viktor

— Százszor könnyebb jó nagyzenekart összeállítani, mint egy jó vonósnégyest, — mondja Schumann. — Muzsikus ember könnyen átérti ennek igazságát. Zenekarban természetesenleg nyilvánlódnak a hangszerek, az egyénieskedőket a karmester pálcája fékentangtja. A vonósnégyesben nincs karmester, a négy előadó: vezető és közreműködő egyaránt. Külső behatásra nem számíthatnak, önmagukban kell legyen az az erő, hogy egy személyben a legjobb vezető és a legalkalmazkodóbb előadók legyenek. Beethoven Bécsben félezer hivatásos muzsikusközött válogatott, hogy valami ünnepélyre egyik kvartettjét előkészíthesse. És nem talált négy azonos szellemű művészt. Három már akadt; a gordonkás, a brácsás és a második hegedűs megfelelt volna, de csak a mű, szellemét néző és érző első hegedűst nem talált. Saját maga vette át tehát a szólamot és zsenijének sugárzó energiájával forrasztotta egyggyé a négy vonóshangszert.

Beethoven idejében és annakelőtte a házi-zene magas nívón állott s mégis ritkaságszámba ment a kitünő vonósnégyes. Pedig a zenetitanok korában a hivatásos és nem hivatásos zenészek nem voltak ellenségek, mint most, hanem lelkes jóbarátokként gyakorta összefogtak, hogy az egyik gyakorlati készségével, tudásával, a másik talán kiváló széperzékével minél szebb és tökéletesebb muzsikálásra segítsék egymást.

Zenei aloévirág egy kitünő kvartett.

* Részlet szerzőnek a Stádium kiadásában „Arcképek a magyar zenevilágból” címen legközelebb megjelenő kötetéből.

Valamely város zenei kulturáját legjobban tükrözi: vonósnégyes-társulata.

Ha ebből a szempontból nézzük zenekulturánkat, elég magas színvonalon állunk. A múlt század utolsó két évtizedében kiváló vonósnégyes társaságunk volt: a Hubay—Popper kvartett. Ezzel csaknem egyidőben kezdtek működésüket Grünfeld—Bürgerék, akik olesó helyi hangversenyeikkel a kamarazene népszerűsítésében szereztek maguknak érdemet. A Hubay—Popper kvartett világhírű gordonkásuk, Popper Dávid, halálával szüntette meg működését. A Grünfeld—Bürger társaság utánuk még pár évig működött, de közülük is kihalt Bürger s így jó tíz évig állandóan szereplő vonósnégyes-társaságunk nem volt.

Elsőrendű zenei szükségletet pótoló tehát az az alkalmi egyesülés, melyre fiatal, lelkes művészek állottak össze: *Waldbauer Imre, Kerpely Jenő, Molnár Antal és Temesváry János*. Vonósnégyesben való találkozásuk tisztán véletlen műve volt. Zeneakadémiai növendék korukból mindannyian ismerték Bartók Bélának és Kodály Zoltánnak még addig sehol elő nem adott kamarazene-műveit. Fiatal művészszívük rajongó melegével akarták diadalra segíteni e nagy zenei értékek nyilvános elismertetését s mikor Kerpely Jenő Angliából visszatért, szövetkeztek Bartók és Kodály műveinek előadására. E művek bemutatása olyan sikerrel járt, hogy az alkalmi szövetkezés állandóvá vált s 1909 óta Budapesten a vonós-kamarazene komoly művészi tényezőjévé vált.

Teljesség okából megemlítjük, hogy az utóbbi években még négy vonósnégyes társaság keletkezett: a Bare-, Lehner-, Melles-féle, és és egy női kvartett, — de Waldbaueréket nem közelítik meg.

Waldbauer—Kerpelyék már mindjárt szövetkezésük első évében Bécsben, Münchenben

és Berlinben olyan sikert arattak, hogy a kamarazenét művelő Európa koncerttermei csaknem mind megnyitlakt előttük. Itthon a véletlen Debussyvel hozta őket össze, kinck vonósnégyesét olyan tökéletesen játszották, hogy a mester meghívta őket Párisba. A meghívásnak már a második évben eleget is tettek. Megismerkedtek Franciaországgal s megismertették művészetüket a modern francia kamarazene valamennyi nagy művelőjével. Debussy, Ravel Franck műveinek előadásával, valamint modern magyar kamarazeneművek (Bartók, Kodály Weiner, Radnai) bemutatásával művészetüknek olyan híre terjedt a francia fővárosban, hogy Román Rolland indítványára a Sorbonne is meghívta őket hangversenyezésre. Szereplésük következő éveiben dicsőséggel fordulnak meg Hollandia, Svájc, Német-, Olasz-, Franciaország, Ausztria valamennyi nagyobb városában. Páris, Berlin, London, Bécs, Amsterdam, Hága, Milano, Rotterdam, Modena, Lépese, Bologna, Prága, Brünn stb. ismeri és megbecsüli nevüket. Németországban különösen Max Reger s a klasszikusok előadásával nyertek maguknak sok hívet.

Amint a kvartett műsorából összeállítottuk, az 1917—18-as szezonban Waldbauerék 30 koncertet adtak, egy bécsi és egy berlini kivétellel mindet Magyarországon. A következő szezonban 32 koncertet tartottak s mindet itthon. 1919—20-as szezonban 61 hangversenyt adtak, melyből 21 Hollandiára esett. A következő szezonban 104 koncertet játszottak, jórészt itthon s Hollandiában, Franciaországban, Angliában, és a megszállt területeken. Ez a szám az 1921—22-es szezonban 111-re emelkedett (Magyarország, Hollandia, megszállt területek, Anglia és Franciaország); az 1922—23-as szezonban pedig 118-ra (Magyarország, Hollandia, Olaszország, Ausztria). Ha már benne vagyunk a statisztikában, említsük ki, hogy összes

hangversenyük száma 456, melyből 194 *koncerten játszottak magyar művet*. Őrül az ember magyar lelke ennek a számnak. Beethovent 421 hangversenyen játszottak, tehát csak 35 olyan műsoruk volt, melyen a legnagyobb titán valamelyik műve nem szerepelt. A Brahms utáni modern zeneszerzőket 196 esetben szóltatták meg, amely számból a franciákra (Debussy, Ravel, Franck, Milhaud) 131 esik. Ezek az adatok a kvarsett kulturumkájáról ékesen beszélnek.

Ithon nem érték el egyszerre az általános elismertést, de a komoly zeneszeretők lelkes társasága mindig nagyon megbecsülte őket s a Royal-szálló régen szép rokokó termében vasárnap délutánoként tartott hangversenyeik az igazi művészetnek komoly ümpepei voltak. A háborúelőtti években már minden hangversenyük zsúfoló. A háború azonban az ő működésüket is megakasztotta. Waldbauer 1917 kezdetéig egyhuzamban a fronton volt, Kerpely több mint másfél esztendeig, Kornstein, aki mint brácsás Molnár Antal helyébe került, ugyancsak több mint két évig. Az első háborús idők szenvedései után az 1917—18-as szezonban találkozunk ismét nevükkel a Berlin városa által rendezett „Zeitgenössische Kammermusik“ hangversenysorozatban, melyre a német zenevilág kiválasztottjai és Waldbauerék nyertek meghívást. Ettől kezdve tartott koncertjeikről számokba már beszélünk s most csak azt emeljük ki, hogy az 1923 februárjában tartott háromnapos Bartók-Fest-en előadták a mester minden kamarazene-művét, ugyanúgy a kétnapos lipcei Bartók-Fest-en is. A most folyó bécsi „Moderne Musikwoche“-n való szereplésre is őket kérték fel, ami bizonyítja, hogy Waldbauerék a modern muzika elismert legkiválóbb propagálói.

A mi közönségünk is évek óta nagy szeretettel veszi őket körül. Minden hangversenyük széleskörű művészeti ünneplés és elismerés.

Waldbauer Imre a kvartett primarius. Mielőtt és merész tekintete uralkodik arcának szabályos vonásain. Mozdulataiból s egész lényéből bajor származása dacára olaszos hév sugárzik.

Budapesten 1892 április 13-án született. Atyja: Waldbauer József, kitűnő professzor, kiváló muzsikusként volt. Sokáig tagja a Hubay-Popper-kvartettnek. A zene elemeit apjától tanulta meg, kinek kezéből Hubay vette át a tizenkétéves füt. Zenei és középiskolai tanulmányait egyszerre végezte s 1908-ban egyszerre

fejezte be mindkettőt. Egy évre rá alakította meg művészegyüttesét.

Waldbauer nemcsak primariusi helyzetéből, hanem egyéni kvalitásai folytán is lelke a kvartettnek. Nemesek kiváló hegedűművész, hanem feltűnően képzett és értékes ember is. Hegedűtechnikája természetesen kifogástalan, de nemcsak nagyon jól, hanem nagyon szépen is hegedül. Ő a leggondosabb vezér és a legjobb közlegény. Stílusérzke elsőrendű. Hegedülésének főjellemzője: a lirai lágyág, ami azért is magasrendű érték, mert a vonóhangszer elsősorban lirai természetű s a vonókvartett a lirai zenének virágosokra.

Kerpely Jenő a vonósnégyes-társaságnak másik nagymestere. Övé a cselló. A kvartett allapja, oszlopa.

Borotvált, tagolt, merev arcvonásu, rendkívüli intelligenciát sejtető fej. Alakra a mély között a legmagasabb és legtörekenyebb.

Budapesten, 1885 december 1-én született. Családja zeneszerető volt, édesanyja igen jól zongorázott s atyja is kedvelte a zenét. Iskolai tanulmányait tizenkétéves korától Pozsonyban végezte, azután Selmeczbányán, ahol érettségizett s aztán egy évig jogász volt Budapesten. Tízéves korában kezdett gondolkán játszani, de előbb egy évig a hegedűt nyag-gatta. A gondolkázás alapelveit egy Paludi nevű csellistától tanulta meg s félévi tanulás után már külsőbb hangversenyeken szerepelt. Pozsonyban egy öreg amatőrtől vett gondolkaleckéket, de nem valami nagy kedvvel. Inkább a komponálást szerette. Dalokat és apró előadási darabokat írt, Selmeczbányán saját maga képezte tovább magát hangszerén. Jogász korában beiratkozott a Zeneakadémiára, ahol két és fél évig Popper Dávid tanította. Rendkívüli eredménnyel. Zeneszerzési leckéket Koessler Jánostól vett. Tízennyolcéves korában Párisba ment, ahol fél évig, innen pedig Londonba, ahol két évig maradt. Párisban, kiváló hegedűsünkkel, Kresz Gézával, lakott s Thibaultval és Ysayevall kvartettezett. Londonban, mint szólista is, nevet szerzett. Szülei halálakor, 1907-ben jött vissza s két évre rá a kvartettben találjuk.

Kerpely hangszerén mindent tud. Játéka nem perzselő és temperamentumos, de nyugodt, biztos és nemes. Stílusérzke a legkifogástalanabb. Hangszerével vaskapocsként fogja át három vonóstarsát. Ő nem gondolkaművész, amikor kvartettben játszik és nem csellista, hanem: *a csellista*.

Kornstein Egon az édeszavú violának hivatott mestere. Szabolcsán, 1891-ben született.

Középiskoláit Budapesten végezte s zenei tanulmányait a Zeneakadémián Kemény Rezső és Hubay vezetése alatt végezte be. Zene-tanári oklevelet is szerzett. Ezután Berlinbe ment, hol az egyetemen zene-tanulmányokkal foglalkozott, míg 1912-ben meghívták, hogy a kvartettben a brácsát vegye át.

Játéka egyszerű, tisztult és mindenttudó. Stílusérzke kiváló. Előírásra hangszerének nemes, ő hangja gyönyörűen kiugrik, egyébként hurjai átolyadnak a társaiéba.

A szezon elején másirányu tervei miatt — talán ideiglenesen — kivált az együttesből s helyette az eddigi második hegedűs, Temesváry János, vette át a violát.

Temesváry János: a második hegedűs. Szerepe a kvartettben a legkényesebb. Nekü kell a legfinomabban alkalmazkodnia az együttszólásnál, különösen a hangdinamika szempontjából.

Szamosujvárt, 1891-ben született. 1906-ban került a fővárosba, hol a Zeneakadémián Kemény és Hubay tanárnál végezte hegedűtanulmányait s Herzfeld Vilktornál a zeneszerzést. 1911-ben tanári és művészi oklevelet nyert. Előzőleg a Reményi-díjat is megkapta. 1915 óta a Nemzeti Zenede tanára.

A Waldbauer-Kerpely-kvartett művészeti értékelésénél emlékezetünkbe kell hoznunk, hogy a kamaraművek előadása egészen más természetű, mint egyéb zeneműveké. Az egyéni kedv, valamelyik hangszer túlságos ki-magaslását nem tűri. A vonósnégyes művészeinek egy gondolata, egy szíve, egy lelke kell legyen. Előadásuknak úgy kell hatnia, mintha négy egyformán okos ember egy tárgyról beszélgetne. Zenei megértésnek, művészi öntudatnak, stílusérzéknek, finom kidolgozásnak, nemes átszellemültségnek, költői felfogásnak, egyszerűval: kamarazenei gondolkodásnak kell az előadásban érvényesülnie. A hollandiai „Het Vaderland“ kritikusa szerint „az érzelmi életnek ekkora fékezett öntudatossága csodálatos és ami még inkább elragadja az embert, a tökéletes és erőteljesen kidolgozott stílusérzék“. Egy másik holland kritikus így fejezi be róluik szölv cikket:

— „Egy szezon sem kívánunk a magyarok nélkül megérni.“

„Eer deze heeren tien jaar onder zijn, zit gans de muziekwereld aan hun voeten“ — (Tíz év se mulik el és az egész zenevilág lábaiknál fekszik) — mondja róluik a „De Telegraaf“ 1911. évi november 2-iki száma.

A tíz esztendő eltelte s a jóslat bekövetkezett.